

KARL MARX OG DANNElsen AF I INTERNATIONALE.

Det synes at være en udbredt opfattelse, at Karl Marx var hovedkraften bag dannelsen af I Internationale ¹⁾. Sidst er denne opfattelse blevet gjort gældende af amanuensis Lise Tøgeby ²⁾. Da jeg ikke kan være helt enig heri, har jeg følt mig foranlediget til i al korthed at redegøre for dannelsen af I Internationale og specielt Karl Marx's rolle heri.

I Internationale var i sit udspring hovedsageligt et fransk-engelsk foretagende. Med hensyn til årsagerne til dannelsen er meningene delte. Her vil jeg blot fremhæve, at både i engelske og franske arbejderkredse gjorde der sig i begyndelsen af 1860'erne en vis selvstændigheds- og selvhævdelsestrang gældende. Man følte trang til at gøre sin indflydelse gældende i politiske og sociale spørgsmål uafhængigt af andre samfundsgrupper.

I Frankrig viser det sig dels i forbindelse med spørgsmålet om at sende en arbejderdelegation til verdensudstillingen i London i 1862. Henri Tolain, en af hovedmændene bag dannelsen af Internationale, skrev i den anledning et brev til "Opinion Nationale", som er et tydeligt vidnesbyrd om denne selvstændigheds-trang: "Quant l'initiative vient d'en haut, de l'autorité supérieure ou des patrons, elle n'inspire aux ouvriers qu'une médiocre confiance. Ils se sentent ou se croient dirigés, conduits, absorbés et les meilleures tentatives sont rarement couronnées de succès;" ³⁾ Dels viser denne tendens sig i forbindelse med de selvstændige arbejderkandidaturer i 1863 og specielt ved suppleringsvalgene i 1864. Manifestet udsendt i forbindelse med valgene i 1864, det såkaldte "Manifeste des Soixante," fremhæver, at man ikke mener, at bourgeoisiets kandidater på tilfredsstillende måde kan varetage arbejdernes interesser. ⁴⁾

I England gjorde den samme tendens sig gældende. Medens arbejderbevægelsen i England tidligere i vidt omfang havde været under ledelse af folk fra andre samfundsgrupper, kom den nu under ledelse af folk fra arbejderklassen selv. ⁵⁾ Samtidig dannede man reformbevægelser, der stod i opposition til reformbevægelser under middelklassens ledelse. ⁶⁾

-
- 1) Se herom i H. Collins og C. Abramsky, Karl Marx and the British Labour Movement, London 1965, p. 30.
 - 2) Lise Tøgeby, Var de så røde, 1968, p. 7.
 - 3) Albert Thomas, Le Second Empire (1852-70), Paris u. å., p. 198.
 - 4) P.-J. Proudhon, De la capacité politique des classes ouvrières, Paris 1924, p. 409-17.
 - 5) S. og B. Webb, The History of Trade Unionism, 1866-1920, London 1920, p. 238-39.
 - 6) G. D. H. Cole, British Working Class Politics 1832-1914, London 1941, p. 26.

KARL MARX OG DANNElsen AF I INTERNATIONALE.

Det synes at være en udbredt opfattelse, at Karl Marx var hovedkraften bag dannelsen af I Internationale ¹⁾. Sidst er denne opfattelse blevet gjort gældende af amanuensis Lise Togeby ²⁾. Da jeg ikke kan være helt enig heri, har jeg følt mig foranlediget til i al korthed at redegøre for dannelsen af I Internationale og specielt Karl Marx's rolle heri.

I Internationale var i sit udspring hovedsageligt et fransk-engelsk foretagende. Med hensyn til årsagerne til dannelsen er meningene delte. Her vil jeg blot fremhæve, at både i engelske og franske arbejderkredse gjorde der sig i begyndelsen af 1860'erne en vis selvstændigheds- og selvhævdelsestrang gældende. Man følte trang til at gøre sin indflydelse gældende i politiske og sociale spørgsmål uafhængigt af andre samfundsgrupper.

I Frankrig viser det sig dels i forbindelse med spørgsmålet om at sende en arbejderdelegation til verdensudstillingen i London i 1862. Henri Tolain, en af hovedmændene bag dannelsen af Internationale, skrev i den anledning et brev til "Opinion Nationale", som er et tydeligt vidnesbyrd om denne selvstændigheds-trang: "Quant l'initiative vient d'en haut, de l'autorité supérieure ou des patrons, elle n'inspire aux ouvriers qu'une médiocre confiance. Ils se sentent ou se croient dirigés, conduits, absorbés et les meilleures tentatives sont rarement couronnées de succès;" ³⁾ Dels viser denne tendens sig i forbindelse med de selvstændige arbejderkandidaturer i 1863 og specielt ved suppleringsvalgene i 1864. Manifestet udsendt i forbindelse med valgene i 1864, det såkaldte "Manifeste des Soixante," fremhæver, at man ikke mener, at bourgeoisiets kandidater på tilfredsstillende måde kan varetage arbejdernes interesser. ⁴⁾

I England gjorde den samme tendens sig gældende. Medens arbejderbevægelsen i England tidligere i vidt omfang havde været under ledelse af folk fra andre samfundsgrupper, kom den nu under ledelse af folk fra arbejderklassen selv. ⁵⁾ Samtidig dannede man reformbevægelser, der stod i opposition til reformbevægelser under middelklassens ledelse. ⁶⁾

-
- 1) Se herom i H. Collins og C. Abramsky, Karl Marx and the British Labour Movement, London 1965, p. 30.
 - 2) Lise Togeby, Var de så røde, 1968, p. 7.
 - 3) Albert Thomas, Le Second Empire (1852-70), Paris u. å., p. 198.
 - 4) P.-J. Proudhon, De la capacité politique des classes ouvrières, Paris 1924, p. 409-17.
 - 5) S. og B. Webb, The History of Trade Unionism, 1866-1920, London 1920, p. 238-39.
 - 6) G. D. H. Cole, British Working Class Politics 1832-1914, London 1941, p. 26.

Set i et videre perspektiv falder denne selvstændigheds- og selv-hævdelsestrang i tråd med at "the emancipation of the working classes must be conquered by the working classes themselves", et af de hyppigst anvendte slogans i Internationales senere historie.

Rent umiddelbart er det naturligvis ikke nogen nødvendighed, at den her skildrede tendens medfører et ønske om dannelsen af en arbejderorganisation på internationalt plan. Men man kan sige, at denne uafhængighedstrang er en forudsætning for dannelsen af en arbejderinternationale under ledelse af arbejderne selv.

En række forhold og begivenheder førte til, at man inden for franske og engelske arbejderkredse kom til at anse det for nyttigt at etablere en mere varig forbindelse med hinanden.

De første kontakter blev knyttet i forbindelse med verdensudstillingen i London i 1862, der blev besøgt af en fransk arbejderdelegation.

Kontakterne fornyedes i 1863 i forbindelse med opstanden i Polen. Den polske frihedskamp mødte sympati i både engelske og franske arbejderkredse. I Paris forfattede man en petition til kejser Napoleon, som imidlertid blev afvist. I London arrangerede man møder med det formål at presse den engelske regering til at intervenere til fordel for Polen. Udenrigsminister lord Palmerston erklærede imidlertid, at uden fransk medvirken var man ikke parat til at foretage væbnet intervention.

Det var nu klar, at en fællesoptræden fra de engelske og franske arbejderes side ville give agitationen større vægt. Englænderne besluttede derfor at indbyde en fransk delegation til et nyt møde, der skulle afholdes den 22. juli 1863. ¹⁾

Efter mødet fandt der samtaler sted mellem de engelske og franske ledere, og ved denne lejlighed betonedes man nødvendigheden af at knytte mere varige forbindelser mellem arbejderne i de to lande. ²⁾

En international politisk situation blev derfor af væsentlig betydning for dannelsen af Internationale. Der var tale om en situation, der affødte samme reaktion i begge lande. Palmerston's erklæring må ses som årsagen til, at man i højere grad end tidligere indså nytten af en fælles optræden, et forhold, der igen gjorde ønsket om mere varige forbindelser mere påtrængende.

For englændernes vedkommende kan man imidlertid pege på et andet moment, der var af væsentlig betydning i denne forbindelse.

I forbindelse med strejker var det et ofte anvendt kampmiddel fra arbejdsgivernes side at rekvirere kontinentale arbejdere, der var villige til at

1) D. Rjazanov, Zur Geschichte der Ersten Internationale, Marx-Engels Archiv, Bd. I, Frankfurt a. M. 1925, p. 166-67.

2) Op. cit., p. 169-70.

arbejde for en lavere løn end englænderne. Dette forringede naturligvis strejkernes effektivitet, og englænderne måtte være interesseret i at træde i forbindelse med de kontinentale arbejdere for at forhindre dette. Dette kom tydeligt til udtryk i den engelsk adresse af 1863 til de franske arbejdere: "A fraternity of peoples is highly necessary for the cause of labour, for we find that when ever we attempt to better our social condition by reducing the hours of toil, or by raising the price of labour, our employers threaten us with bringing over Frenchmen, Germans, Belgians, and other to do our work at a reduced rate of wages..." Årsagen til at dette kunne finde sted, mente man, var "a want of regular and systematic communication between the industrious classes of all countries..." 1)

Efter et kompliceret hændelsesforløb, 2) som jeg ikke skal komme nærmere ind på her, afholdt man den 28. sept. 1864 et møde i St. Martin's Hall i London, hvor I International blev stiftet.

Spørgsmålet er nu, hvilken rolle Karl Marx har spillet i disse indledende begivenheder, og hvilken rolle han spillede i forbindelse med mødet i St. Martin's Hall.

Hvad det første spørgsmål angår må man svare: Ingen. Intet tyder på, at Marx har været involveret i disse indledende begivenheder, og det er endog sandsynligt, at han ikke har haft kendskab til dem. Med Collins' og Abramsky's ord: "... Marx was not at that time the "éminence grise" directing the labour movement towards the establishment of the First International. He probably did not even know of the decision to found an International until a week or so before the St. Martin's Hall meeting." 3)

Hvad det andet spørgsmål angår, er det ret klart, at Marx kun har spillet en underordnet rolle for ikke at sige ubetydelig rolle. Dette fremgår tydeligt af et brev til Engels skrevet få uger efter mødet i St. Martin's Hall. 4) Med hensyn til sin rolle i forberedelserne til mødet nævner Marx blot at "ein gewisser Le Lubez wurde zu mir geschickt, ob ich pour les ouvriers allemands Anteil nehme, speziell einen deutschen Arbeiter als Sprecher für das Meeting usw. liefern wollte."

Dette brev indicerer, at Marx ikke har været hovedaktørerne ukendt, men at han på den anden side kun har befundet sig i periferien af begivenhederne.

1) Adressen er aftrykt in extenso i Rjazanov, op. cit., p. 171-73.

2) Se Rjazanov, op. cit., p. 174-85 og Max Nettlau, Der Anarchismus von Proudhon zu Kropotkin, Berlin 1927, p. 75-87.

3) Collins og Abramsky, op. cit., p. 31.

4) Marx's brev til Engels af 4. nov. 1864, se A. Bebel og Ed. Bernstein (ed.), Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx 1844 bis 1883, Bd. III, Stuttgart 1913, p. 186-92.

Marx deltog i mødet i St. Martin's Hall, hvilket i sig selv er bemærkelsesværdigt. Han arbejdede på dette tidspunkt med "Das Kapital" og havde i flere år afholdt sig fra at deltage i organisatorisk virksomhed. Men som det hedder i brevet: "Ich wusste, dass sowohl von der Londoner als Pariser Seite diesmal wirklichen "Mächte" figurierten, und beschloss deswegen, von meiner sonst stehenden Regel, to decline any such invitations, abzustehen."

Der var imidlertid ikke tale om, at Marx på nogen måde prægede mødet, han havde end ikke ordet. "Ich assistierte ... als stumme Figur auf der Plattform," hedder det i brevet til Engels.

Man kunne naturligvis tænke sig den mulighed, at Marx af en eller anden grund undlod selv at træde frem i forreste række, at han så at sige styrede begivenhederne fra kulisserne. Der er imidlertid intet, der tyder på dette. Der er intet i Marx's breve, der kan tages til indtægt herfor, og hvad angår hans forhold til de engelske arbejderledere, er Collins' og Abramsky's opfattelse: "So far from being friendly with Odger and other labour leaders, Marx, for at least two years before the formation of the International, was living in comparative isolation, often ill and spending all his available time in the reading room of the British Museum." ¹⁾

Analysere man referaterne og de bevarede taler fra mødet i St. Martin's Hall, kan man kun komme til det resultat, at ingen af dem er inspireret af Marx. ²⁾

På baggrund af disse forhold forekommer det mig rimeligt at konkludere, at Marx på ingen måde kan betegnes som grundlæggeren af I Internationale. Han var med på det stiftende møde, men kun som én blandt mange. Han var den inviterede, ikke den inviterende part.

Man kan stille det spørgsmål, hvad der har givet anledning til den opfattelse, at Marx var grundlæggeren af I Internationale. Jeg vil her pege på to forhold, som forekommer mig særlig afgørende i denne henseende.

For det første må man sige, at skønt Marx ikke var aktiv ved selve stiftelsen af Internationale, blev han et særdeles aktivt medlem. På mødet i St. Martin's Hall blev han indvalgt i den komite, der senere fik navn af "General Council", og som fik til opgave at udarbejde forslag til Internationales love og regulativer. ³⁾ Marx gik særdeles aktivt ind i dette arbejde, og det var hans udkast, der blev vedtaget. ²⁾ Han kom i det hele taget i vidt omfang til at præge "General Councils" virksomhed. Hvorvidt han kom til at præge Internationale som helhed, er derimod straks et mere kompliceret spørgsmål, som jeg ikke skal komme ind på her.

1) Collins og Abramsky, op. cit., p. 30-31.

2) Materialet findes i Rjazanov, op. cit., p. 171-73 og 185-99.

3) Rjazanov, op. cit., p. 198-99.

4) The General Council of the First International 1864-66. Documents of the First International, vol. I, Moskva u. å. (1963), p. 44.

For det andet kan man pege på, at det navn man først og fremmest hæfter sig ved, når man i vore dage beskæftiger sig med I Internationale, er Karl Marx. Med nogen ret kan man sige at I Internationale indtil for nylig er blevet betragtet som et stadium i marxismens historie. I de seneste år er interessen for I Internationale som selvstændigt forskningsobjekt imidlertid vokset, ¹⁾ og det skulle give håb om et mere nuanceret billede.

1) Det hænger sammen med 100-årsdagen for stiftelsen af Internationale.

Modtagne bøger:

Baruzzi, Arno: Aufklärung und Materialismus im Frankreich des 18. Jahrhunderts, List Hochschulreihe: Geschichte des politischen Denkens, List Taschenbuch nr. 1502, München, 1968.

Gebhardt, Jürgen: Die Revolution des Geistes. List Taschenbuch nr. 1503, München, 1968.

Opitz, Peter J.: Chinesisches Altertum und konfuzianische Klassik, List Taschenbuch nr. 1504, München, 1968.

Voegelin, Eric : Zwischen Revolution und Restauration, List Taschenbuch, nr. 1501, München, 1968.